
JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Yttrande över betänkandet SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen från Judiska Centralrådet i Sverige

(Ert dnr Ku2020/01036/KL)

Sammanfattning

Judiska Centralrådet har beretts möjlighet att yttra sig över SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen. Vi finner att betänkandet är välskrivet och att de förslag som läggs fram är i huvudsak välgrundade.

Judiska Centralrådet ställer sig helt bakom att utredningen i enlighet med direktivet föreslår att det inrättas ett museum i Sverige för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen (nedan kallat museet). Vi tillstyrker utredningens huvudförslag att museet bör inrättas som en ny egen fristående och självständig myndighet med tydlig egen profil samt med egen instruktion. Judiska Centralrådet tillstyrker att museet får en gedigen forskningsanknytning, men anser att museets kunskapsförmedlande och pedagogiska uppdrag samt målgruppsanpassning bör lyftas fram tydligare framöver än vad som görs i utredningen. Vad gäller uppdraget att förmedla kunskap om Förintelsen är det viktigt att den gedigna kompetens och erfarenhet som byggts upp på Forum för levande historia inte går förlorad om det pedagogiska uppdraget byter ägare. I den fortsatta beredningen bör utredningen kompletteras med en målgruppsanalys som ett underlag till arbetet med att utforma museet. Detta uppdrag kan ges till organisationskommittén eller till den myndighet som, enligt utredningens förslag, får i uppdrag att genomföra inrättandet av museet.

Judiska Centralrådet ställer sig bakom utredningens förslag om att en ny byggnad bör uppföras för museet. Det ger möjlighet till en utformning som kan öka det publika intresset. Judiska Centralrådet stödjer vidare utredningens förslag att museet bör finnas på en plats med en för sammanhanget historisk betydelse samt med närhet till ett eller flera lärosäten för att skapa optimala förutsättningar för en stark forskningsmiljö. Vi anser också att insamlandet av berättelser, fotografier, dokument och föremål från de kvarvarande överlevande och deras anhöriga ska inledas skyndsamt.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

I den fortsatta planeringen måste det tidigt i arbetet inhämtas sakkunskap för att säkerställa beredskap för den hotbild som kan finnas mot museet både vad gäller besökare, medarbetare och föremål. Här kan med fördel inhämtas internationella erfarenheter från andra museer med samma inriktning.

Kapitel 5 Museets inriktning och uppdrag

5.2 Museets inriktning

Judiska Centralrådet ställer sig bakom utredningens beskrivning av den inriktning museet ska ha att utveckla och förmedla kunskap och forskning om Förintelsen som historiskt skeende. Det är bra att utredningen lyfter fram IHRA:s vägledande princip att i undervisning om Förintelsen utgör de överlevandes berättelser och vittnesmål en av flera källor till kunskap. Att dessa berättelser är centrala för museet kan inte understrykas nog. Att se, lyssna på och läsa varje persons berättelse på svenska är avgörande för att skapa identifikation. Här vill vi särskilt lyfta fram det utredningen skriver om att synliggöra de överlevandes liv före, under och efter Förintelsen, även om det är Förintelsen som står i centrum för museet. Därför är det angeläget att skyndsamt inhämta de kvarvarande överlevandes berättelser och att samla in alla former av relevanta föremål och verk. Även dokument, vittnesmål och andra källor från förövarsidan och observatörer måste finnas på museet. Judiska Centralrådet instämmer i att museet ska ha en gedigen basutställning men även kunna erbjuda tillfälliga och/eller tematiska utställningar samt online-utställningar. Vi välkomnar även skrivningen att museet kritiskt ska granska hur minnet av Förintelsen riskerar att missbrukas och förvrängas.

Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att en bred historisk kontext ställer krav på en bredd när det gäller vetenskapliga discipliner. Därför anser vi att det är rimligt att denna inriktning inte blir alltför tvingande utan att museet inom ramen för sin instruktion ska kunna göra avvägningar och urval som kan förändras över tid.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att de definitioner museet gör av Förintelsen ska vara tydligt grundade i den praxis som finns inom forskningen. Nazisterna talade om "den slutgiltiga lösningen av judefrågan" när de formulerade sin politiska agenda. Intentionerna var, som utredningen skriver, att systematiskt och fullständigt utrota judarna i Europa. Antisemitismen var en bärande del av den nazistiska politiken. Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att även andra grupper som föll offer för nazisternas folk mord ska dokumenteras och belysas på museet, vilket är praxis för flera museer som beskriver Förintelsens historia. I detta sammanhang ser vi det som särskilt viktigt att museet lyfter nazisternas folk mord på romer.

Det faktum att Sverige saknar så kallade "killing sites" kan lätt skapa en distans till Förintelsen som en europeiskt, kontinental företeelse, där Sverige som neutralt land spelade en obetydlig roll.

Judiska Centralrådet välkomnar därför utredningens målsättning att museet ska koppla Förintelsen till Sveriges egen historia före, under och efter Förintelsen genom att lyfta fram Sveriges agerande vad gäller att rädda judar och andra folkgrupper. Det är också viktigt att belysa neutralitetens baksida, bland annat i form av den eftergiftspolitik som Sverige förde mot Nazityskland. Det bör också belysas hur Sverige som exporterande industrination kunde dra nytta av kriget och hur svenska produkter användes för den tyska krigsinsatsen och Förintelsemaskineriet.

Judiska Centralrådet anser att det är av största vikt att museet erbjuder möjlighet till diskussion och dialog i frågor som kan relateras till Förintelsen. Detta borde vara fullt möjligt utan att museet tappar fokus på sitt kärnuppdrag att förmedla, förvalta och bidra till kunskap om Sveriges relation till Förintelsen och överlevandes vittnesmål.

Judiska Centralrådet instämmer i vikten av att museet kritiskt kan granska hur minnet av Förintelsen används, förvrängs och förvanskas i olika politiska sammanhang samt att museet måste kunna uppmärksamma och motverka sådana tendenser liksom antisemitiska konspirationsteorier.

5.3 Förslag på uppdrag

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Judiska Centralrådet ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag på uppdrag. Dock vill vi lyfta fram det pedagogiska uppdraget ytterligare. Utredningen skriver att "museet kan även användas som en resurs för utbildning inom skolväsendet tillsammans med andra aktörer som arbetar med undervisning om Förintelsen och relaterade frågor..." (sid 118). Vi stödjer detta, men anser att museet även bör ha ett uttalat pedagogiskt uppdrag. I antologin från den internationella forskningskonferensen i Stockholm (12 - 13 februari 2020) "Holocaust Remembrance and representation"¹ understryker expertpanelen vikten av att museet måste vara "...a place of individual and shared reflection, understanding and discussion. One way of doing this is to engage each individual personally."¹ Judiska Centralrådet anser att det behövs ett tydligt didaktiskt tänkande som underlättar för varje besökare att lära sig och reflektera.

Vi anser också att utredningen bör kompletteras med en målgruppsanalys som ett underlag till arbetet att utforma museets innehåll för dagens och framtida publik. Detta för att tillse att museets verksamhet når de grupper som har mindre kunskaper om Förintelsen. Museet bör vara folkbildande och även rikta sig till grupper som saknar nödvändiga kunskaper om Förintelsen för att motverka Förintelseförnekelse och historierevisionism.

Utredningen föreslår att undervisning om Förintelsen, utanför skolväsendet, samordnas och att det nya museet får en central roll i detta (sid 118). Om regeringen går vidare med detta förslag är det av stor vikt att den sakkunskap samt pedagogiska erfarenhet och kompetens som byggts upp inom Forum för levande historia behålls. Vi anser att det pedagogiska uppdraget går att förena med en stark forskningsanknytning och kunskapsutveckling.

Vad gäller föremålsförvaltning och dokumentation vill Judiska Centralrådet framförallt trycka på att detta arbete, som utredningen skriver, måste ske med skyndsamhet även om det ska ske på ett genomtänkt och forskningsbaserat sätt. I utredningen står att det kan ta uppskattningsvis två till tre år att producera en gedigen basutställning. Det visar på betydelsen av att detta arbete påbörjas omgående när regeringen utsett den organisationskommitté eller myndighet som ska få uppdraget att planera för museet.

---

¹ "Holocaust Remembrance and Representation. Documentation from Research Conference". Sid 54 Stockholm 2020, SOU 2020:21

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Vi instämmer i att museet bör bygga upp egna samlingar men även kunna förmedla information om vilka samlingar som finns såväl inom Sverige som i övriga världen. Judiska Centralrådet delar uppfattningen att museet ska ha en fast basutställning men att det även ska kunna erbjudas tillfälliga eller tematiska utställningar.

Kapitel 6 Verksamhetens organisation och lokalbehov

Judiska Centralrådet instämmer med de förutsättningar utredningen lyfter fram för en museiverksamhet om Förintelsen som bör vägas in i valet av organisationsform. Minnen från Förintelsen är en del av Sveriges kulturarv även om Förintelsen inte ägde rum här. Museet ska ha en fristående ställning, vilket innebär att museet själv bestämmer över innehållet i verksamheten utan politiska påtryckningar. Verksamheten ska präglas av kontinuitet och långsiktig finansiering samt ha en forskningsanknytning med nära samverkan med ett eller flera lärosäten.

Judiska Centralrådet uppskattar särskilt att utredningen skriver "Att inrätta ett museum om Förintelsen är ett åtagande som kräver att satsningen genomförs på ett sätt som borgar för att institutionen kan få ett gott anseende både i Sverige och internationellt." (sid 125). Detta ska manifesteras genom kontinuitet, långsiktig finansiering, forskningsförankring samt kompetens.

Museet bör finnas i lokaler som dels har en lockande fysisk utformning, dels har tillräcklig fysisk kapacitet att tillgodose olika behov vid sidan om själva utställningen - såsom möten och konferenser – vilket därmed stärker verksamhetens långsiktighet. En nybyggnation skulle möjliggöra en utformning som kan öka det publika intresset. Mot detta ska ställas att en nybyggnation riskerar medföra att det tar längre tid innan museet kan stå klart. Vidare är vi eniga med utredningen om att museibygnaden bör finnas på en plats med en i sammanhanget historisk betydelse samt med närhet till ett eller flera lärosäten för att kunna bygga upp en stark forskningsanknytning.

6.3 Huvudförslag på organisationsform

Judiska Centralrådet anser i likhet med utredningens huvudförslag att museet bör inrättas som ny egen fristående och självständig myndighet med ett tydligt avgränsat uppdrag för att försäkra att den får oberoende och legitimitet både nationellt och internationellt. Inte minst kommer detta att underlätta samarbete med andra Förintelsemuseer.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Vi delar utredningens uppfattning att en tydlig instruktion och ett årligt regleringsbrev underlättar styrning och uppföljning av verksamheten. Judiska Centralrådet gör bedömningen att fördelarna överväger det som riskerar tappas i exempelvis samordningsvinster om något av de alternativa förslagen skulle bli aktuella. Regeringen ska i enlighet med förslaget utse en myndighetschef samt tillsätta en styrelse med fullt ansvar. Vi har inga invändningar mot att en styrelse inrättas för att möjliggöra inflytande från forskar- och civilsamhälle, men konstaterar samtidigt att samtliga befintliga museimyndigheter är organiserade som enrådighetsmyndigheter.

Judiska Centralrådet tillstyrker att det tillsätts ett forskningsråd samt att det inrättas en professur, och har inga synpunkter på hur tjänstgöringen ska fördelas mellan museet och aktuellt lärosäte.

Judiska Centralrådet vill betona att om en överföring av verksamhet från Forum för levande historia till museet blir aktuell, måste den gedigna erfarenhet och kompetens som Forum byggt upp under ett stort antal år tas till vara. Gränssnittet mellan museet och Forum för levande historia måste tydliggöras för att inte riskera att viktig och efterfrågad verksamhet faller mellan stolarna. Här rekommenderar Judiska Centralrådet att regeringen initierar en mer fördjupad konsekvensanalys framför allt vad gäller utbildning om Förintelsen eftersom detta inte varit möjligt inom ramen för utredningens arbete (sid 139).

Judiska Centralrådet ställer sig bakom utredningens formulering av uppdraget till organisationskommittén och delar uppfattningen att den måste ha en bred kompetens för att kunna förbereda inrättandet av museet samt påbörja insamling av föremål, dokument samt berättelser från överlevande. Vi ser positivt på att detta arbete sker tillsammans med forskare samt företrädare för judiska och romska organisationer.

6.4 Alternativa organisatoriska förslag

Eftersom Judiska Centralrådet tillstyrker huvudförslaget väljer vi att endast kort beröra de alternativa förslagen. Om regeringen väljer att inrätta museet som en del i en befintlig museimyndighet får museet samordningsvinster och sannolikt även tidsvinster. Väljer regeringen att gå vidare med en sådan organisering av museet behöver regeringen i anslagstildelningen öronmärka medel till museet och förtydliga

---

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

---

museets ansvar. För att öka möjligheten till insyn bör ett expertråd tillsättas. Även om museet placeras under en befintlig museimyndighet måste det ha ett av regeringen uttalat mandat att agera inom Förintelseområdet såväl nationellt som internationellt. I annat fall riskerar museet att förlora både legitimitet och det anseende utredningen lyft fram som en ambition för museet.

Om regeringen väljer att ge uppdraget till Forum för levande historia måste myndigheten ges ett till stora delar nytt regeringsuppdrag reglerat i instruktion med ett annat fokus än idag och med en utformning som gäller för en museiverksamhet med stark forskningsanknytning. Några av fördelarna är som utredningen konstaterar att den nya verksamheten kan vidareutveckla den omfattande utbildningsverksamhet Forum för levande historia har samt bygga vidare på befintliga samarbeten.

6.5 Verksamhetens resursbehov

Judiska Centralrådet har inga synpunkter på utredningens bedömning av museets resursbehov men tycker att det är positivt att den organisationskommitté eller myndighet som regeringen ger i uppdrag att genomföra inrättandet av museet tittar närmare på den bedömning utredningen gjort av verksamhetens resursbehov.

6.6 Lokalbehov och lokalernas publika tilltal

Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att museet oavsett organisationsform behöver en egen byggnad och väl tilltagna lokaler i enlighet med förslaget. Lokalernas publika framtoning är viktig, vilket visat sig i andra länder som skapat för ändamålet speciellt utformade byggnader. Judiska Centralrådet instämmer därför i utredningens förslag att en ny byggnad bör byggas, alternativt att en befintlig byggnad byggs om. Detta måste dock vägas mot den tid detta kommer att ta. Även de temporära lokaler museet ska finnas i behöver utformas för att svara mot museets uppdrag.

Judiska Centralrådet välkomnar att utredningen lyfter fram kravet på tillgänglighet och universell utformning. Detsamma gäller att utredaren i kapitlet skriver att bevakning och säkerhet är en aspekt som särskilt behöver beaktas vid utformandet av lokalerna med tanke på den hotbild som kan finnas mot verksamheten. Det är även lovvärt att utredningen pekar på att erfarenheter kring detta kan inhämtas från utformandet av

---

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

---

internationella museer om Förintelsen. Vad gäller lokaler vill Judiska Centralrådet särskilt peka på att kostnaderna för att bygga skyddsäkra lokaler är hög.

6.7 Bedömning rörande frågan om lokalisering

Judiska Centralrådet delar utredningens bedömning att museet bör förläggas på en plats med en i sammanhanget historisk betydelse samt att närheten till universitet eller annat lärosäte som museet kan samverka med ska beaktas.

Vad gäller filialverksamhet i andra städer än huvudorten ser Judiska Centralrådet en risk för att det kan innebära bland annat kompetenstapp och ökade kostnader. Vi förespråkar därför ett alternativ som innebär att museet har sitt huvudsäte i en stad, men kan bedriva viss utställnings- och utbildningsverksamhet i andra städer genom en strukturerad samverkan med till exempel länmuseer. Detta alternativ ger möjlighet att fortsätta det goda arbete som gjorts av exempelvis många länmuseer samt understryker att Förintelsen inte enbart är en fråga för det nya museet att arbeta med. Om Förintelsen ska ses som en del av det svenska kulturarvet krävs insatser både nationellt, regionalt och lokalt även framöver och här har det nya museet en viktig roll att spela. Detta gäller exempelvis framtagning av utbildningsmaterial och tillgång till digitala arkiv.

Kapitel 7 Samlingar, samverkan och forskning

7.2 Behov av insamling och tillgängliggörande av föremål och arkivmaterial

Judiska Centralrådet ställer sig bakom utredningens bedömning att museet utöver egen insamling ska kunna erbjuda en samlad överblick av innehållet i andra samlingar och arkiv i Sverige samt göra detta tillgängligt för såväl forskare som allmänheten. Det är positivt att utredningen redan har påbörjat en övergripande inventering.

Judiska Centralrådet anser att det är angeläget att museet skaffar sig tillgång till internationella databaser och digitala arkiv. Museet bör, som utredningen föreslår, samla in vittnesmål och berättelser som idag är spridda på olika institutioner i Sverige. Den dialog med kvarvarande överlevande som utredningen beskriver måste påbörjas omgående. Detsamma gäller berättelser från släktingar till överlevande eftersom även de i den så kallade andra generationen börjar bli till åren.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

7.3 Särskilda samarbeten om samlingar, utställningsverksamhet och dokumentation

Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att museet ska upprätta särskilda samarbeten och att museet ska ha i uppdrag att finansiera delar av denna samverkan för att stimulera fortsatta regionala och lokala initiativ. Vi ställer oss bakom de konkreta förslag som utredningen lyfter fram under detta kapitel.

Vi anser vidare, liksom utredningen, att det är viktigt att ett uppdrag om samverkan skrivs in i både Judiska museets instruktion för bidragsvillkor samt i instruktionen för Förintelsemuseet.

7.4 Museets forskningsanknytning

Judiska Centralrådet delar utredningens uppfattning att museet, liksom många internationella museer som arbetar med Förintelsen, bör lägga stor tonvikt på forskning, Forskningen bör naturligtvis inte ska vara mindre kvalificerat än sina internationella motsvarigheter. Vi ställer oss därför bakom de kännetecken som bör gälla för forskning vid museet samt att det forskningsarkiv som byggs upp på museet ska vara tillgängligt för alla. Judiska Centralrådet delar vidare utredningens uppfattning av betydelsen inte bara av utbildning utan även av bildning av vuxna. Detta behöver belysas i den målgruppsanalys vi efterlyser som en del i det fortsatta arbetet med att planera för det nya museet..

Judiska Centralrådet ställer sig bakom att museets insamlings- och utställningsarbete föregås av en kritisk analys och sker i samarbete med forskare. Vi vill dock återigen betona att insamlingsarbetet samtidigt måste ske skyndsamt.

Judiska Centralrådet tillstyrker också förslaget om att museet etablerar en forskningsmiljö och att det sker en samfinansiering mellan museet och det/de lärosäten museet ska samverka med samt att det inrättas en professur på något av lärosätena. För att ge museet högt internationellt anseende och legitimitet måste professuren innehas av en väl erkänd forskare med hög kompetens inom Förintelseforskning. Vi har inga synpunkter på hur en professor fördelar sin tid mellan museet och lärosätet men betonar vikten av att personen är väl förankrad på båda ställena.

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES

Judiska Centralrådet delar uppfattningen att det bör knytas ett forskningsråd som stöd till museet som forskningsinstitution liksom att museet upprättar internationella samarbeten samt deltar i arbetet inom IHRA.

Judiska Centralrådets remissyttrande har föredragits för centralrådets styrelse av Henrietta Stein och Fredrik Sieradzki.

Stockholm den 14 augusti 2020.

Aron Verständig

Isak Reichel

Ordförande

Generalsekreterare

JUDISKA CENTRALRÅDET I SVERIGE
THE OFFICIAL COUNCIL OF SWEDISH JEWISH COMMUNITIES
